

پاکستان مہم وزینہ کارہکی بسا ناہی نینہ

رہشید فندی

ہزرکہین کا « مہم وزین » ، کونافدارترین داستانا شعری یہ
د توری کوردی دا ، بو مہ دروست دیار دبیت کا راست کرنا
چہند پہ یقہ کنید « مہم وزینی » ، دکیشی پلہ و پائسکا گرنگی و
پویتہ پی کرنی دایہ .. واتہ ، مائی تی کرن د مہم وزینا
« خانی » دا ، بہر پسیاریبہ کا ٹیک جار مہ زن و ترسناکہ نہ
بہ رامبہری نہ دہبی بتنی بہ لکو بہ رامبہری مللہ تی .. چونکی
گران ترین و گہش ترین مراری د رستکا ستوی نہ دہبی
کوردی دا بی گومانہ کومہ موزینہ ...

د گوتاری نافریدی دا ، سہیدای ہندہ تی بینی ل سہر
مہم وزینی دیار کرینہ ، یان پراستی نہ ل سہر ہمی نوشخید
مہم وزینی دا ، بہ لکو بتنی ل سہر نوشخا « رو دینکو » ی ، و
سہیدای ل بہ راہیا گوتاری خوری یا خوش کری ، بو ہر بیرو
ہزرہکی دہ بارہی گوتاری ، و بسنگہ کی بہ رفرہہ ریکا
ناخفتنی فہ کری یہ ...

د ہژمارا 16 یدا ، ژ گوٹارا « کاروان » یا خوشتقی ،
سہیدا « ئہ مینی ئوسمان » گوتارہک ل سہر مہم وزینا
« خانی » بہ لاف کر بوو ، و بو راست کرنا ہندہ پیزید شعری ژ
مہم وزینی خہ بتی بوو ، و ہتا پلہ کی ئہ و پیز راقہ کر بوون ، کو
ئہ ف کارہ بخوی پیروژو ژبہاتی یہ ، ژ بہر ہندی کوئہ مہم دزانی
مہم وزین بگہ لہک نوشخا ہاتیہ چاپ کرن و ہژمارہکا مہ زن ژ
دہستخہ تید مہم وزینی ل سہر ان سہری کوردستانی بہ لافن ،
ہندہ جارا ژ بیارو زروفید بزہ حمہت ہاتیہ چاپ کرن ،
ہہ روہسا جو دایی دناف بہرا دہستخہ تادا و ہ کری یہ ،
جو دایی دناف مہم وزینید چاپ کری ژیدا ہہ بیت ... ہندہ ژوان
بہرکہ تیاژی ، ئہ ویند مہم وزین چاپ کرن ، ہقی رہنگی یان
برہنگی ہہ ، شارہ زای ہمی گرہک و ئالوزید مہم وزینی
نہ بووینہ ، دا بدروستی داننہ بہر دہستی خاندہ فانا .. ئہ فہ و
گہر ئہم نرخ و بہایید « خانی » و وہکی بلیمہ تہ کی ژبہاتی
بزانی ، کا چ کویرو ہویر شعرا خوفہ ہاندی یہ ، ہہ روہسا گہر

سهيدا د گوتاری خو ، به حسنی رافه کرنا مه موزینی دکهت دبیزیت : [نهودی نیکی بیژیت ونه زنیکا دی وسه یدايه کی دی نیکا دی ، بقی رهنگی دی گه هین شان نیزیکي راستیی و دروستیی بین ، نه هژی خلمه ته کا هیژاو پیروزه] ژبه ر هندی مروف یی پشت راسته ژگفت و گوئی ، وړی نه بومن به لکی بو هر که سه کی یافه کری به ، هروسا سهيدا دبیزیت : -

[گه له ک ریک نه که تن ل فیچا چوننا مه موزینا رو دینکو دیاردین . من هنده ک ژوان لیره ول دوی زانینا خودانان دال پشی چافید هنگو بن و حوکمی لسه ر بدهن نه خاصمه نه ف کتیه ل هه موو جهان دهیته خواندن که دهرس]² - دهر باره ی مه موزینی چاپکری ، سهيدا دبیزیت [دوو نقشتا بتنی خو نیزیکي راستیی یی کری نیکی ژوان « مه موزین » چاچا عاموده سالو 1947 ، یا دووی « م . ب رو دینکو ، موسکو 1962]³ - پاشی دهر باره ی مه موزینا « بوژ نه رسه لان » سهيدا ره خنی ژگوتنا « د . عز الدین رسول » دگوت نه وا دبیزیت [هر وه کو دینم تیگه هشت]⁴ - ره خنا سهيدای « نه مین » لسه ر فی رایي نه هه یه : [نه ف چه نده نه دروسته ژبه ر کویا پری خه له تیه چ ژ لای مه عنای نه شان نفیسینا مالکیت به یتی ، ژبه ر هندی من دانا ره خه کی]⁵ - !!!

دهر باره ی فی مه سالی هه ژی گوتنی به ، نه م بیژین ، بو هر که سه کی بقیته گه هیته راستیا نفیسینا مه موزینی ، یان بتویژینیت ، یان رافه کت ، نابیت خو ب نوسخه یه کی یان دووان پشت راست کت ، به لکو دفی ناگه هداري هه می نوسخه و هنده دست خه تید مه موزینی بیت ، مه موزینه کا وه کی یا « بوژ نه رسه لان » هندای ژیهاتی و به رکه فتی به ، نه یا هندی به نه م « دانینه ره خه کی » ، ژبه ر هندی کو نیزیک ترین نوسخه یه ، و خودانی وی نیزیکترین که سه ، بو مه لبه ندی « خانی » و مه موزینی ، دناف وان که سان دا ، بیید مه موزین نفیسین ، « بوژ نه رسه لان » نیزیکي شیوی ناخفتنا « خانی » به ، و نیکه ژوان که سا بیید ژ هه میا پتر مه موزینی تیدگه هیته هه رچه نده یا ژ هنده خه له تیا فالانینه . هه که هنده چه وتی ، خه نه تی تیدا خویابین ، نه مازه هنده په یقید فارسی ،

نه هه نه گه را هندی نوسخا وی بهشت گوهفه بیته هافیتن ، هه که نه ف لای « سه لپی » تیدا هه بیت ، خو لایید دی هه می « نیجایی » ، نه ، نیکی ژوان لایا یی ژ هه میا دیارتر نه وه ، کو وی « مه موزین » ب تیپید لاتینی نفیسی به ، کوفونه تیکا نه زمانی کوردی بدروستی تیدا دیاره ... ژبلی هندی ژی « بوژ نه رسه لان » شاره زاییه کا باش د توری کوردی دا هه یه ، و نه هر « مه موزین » نفیسی به .. فیچا هر نفیسه ره کی بقیته بدروستی « مه موزینی » رافه کت ، نه ف خاله ، واته دویر نیخستنا مه موزینه کا وه کی یا « بوژ نه رسه لان » کاری وی لاواز وی هیژ دکهت !!!

ژ لایه کی دی هه ده می سهيدا نافی کتیا « د . عز الدین » دبهت دبیزیت [من نیزیکي صد به رپه را ژی خواند من دیت کو له ز یاکری]⁶ - ، هروسا بو کتیه کا مینا وی ، کو به رفره هترین فه کولینه لسه ر مه موزینا خانی ، نابیت بتنی سهيدای [صد به رپه ر] ژی خواندین ، به لکو دفی ژ چاره کی پتر بخوینیت ، چونکی رافه کرن و مه عنا کر نه کا زیده گرنه د وی په رتووی دا هه یه ، من ل فییره نه فیت نه ز خو بکه مه دناف به را هه ردوو نفیسه رادا و به ره فانی ژ نیکی بکه م یان نه که م چونکی نه و کاری خودانایه ، هروسا سهيدای سه ربه سته ، گه ره ر جوره کی ره خنی ژ وی په رتووی یان ژ نیکا دی بگریته ، مه به ستا من ل فییره بتنی نه وه ، بو کاره کی زانستی مینا رافه کرنا « مه موزینی » چه وا یاره وایه سهيدای بتنی « صد به رپه ر » ژ کتییی خواندین و !!! مه موزینا « بوژ نه رسه لان » بده ته ره خه کی ؟؟ ده می نه ز فی ناخفتنی دکم ، نه مه به ست پی « ته زکیه » کرنا مه موزینا « بوژ نه رسه لان » ه یان په رتووکا « د . عز الدین » و سهيدای مافی هه ی ، هروسا هه میا مافی هه ی ره خنی ژی بگرن ...

پیتفی به ، هر که سه کی بقیته مه موزینی رافه کت ، هه می نوسخید چاپکریید مه موزینی هه بن ، ژبلی چه ند دست نفیسه کا و چو ژوان نه بیید هندی نه بدروستی پشت پی بیته راست کرن ، هه ر نیکی ژوان چه ند کیم و کاسیه ک بیید هه بن ، کودفی هه می پیکفه نیکی و دوو ته فافا کن ، دا بگه هیته بنواشه و بناغه یه کی دروست بو خاندنا مه موزینی ...

گر نوسخا « بوژ نه رسه لان » ژ لای په یقید فارسی فه ، تیک و

دهرز تېداهه بن ، خو نوسخا « رودینکو » نه واهه سیدای په سنا وی کړی و پرخنه ژي گرتي ژ لای په یفید عره بی و کوردی و فارسی تیک و دهرز لی هه نه ، هروسا نوسخا ه ولیری ژي کیماسی دنفیسینا په یفید کوردی دا لی هه نه و ژ لای فونه تیکا کرمانجیا ژورری فه ژي یا لقلقوکه !! هروسا هنده په یف ل فیری یان ل ویرا هه هاتپنه گهورین .. هه ژي گوتنی په ، کو نوسخا [عاموده .. سالا 1947] نه واهه سیدای په سنا وی کړی ، بناغه و بنواشه په بو چاها ه ولیری یا سالا 1954 ، 1968 هاتیه چاپ کړن . واته زهحه ته کیوی موکریانی پشته خوب چاپا « عاموده » فه راست کړی په ...

ژبه ر هندی بو مه باش خویادبیت ، کوچو نوسخه ژوان راست وهورست نینن ، لی نه رکنی رافه کوری نه وه وان نوسخا لیک بدهت ، و پریزید جوانید « خانی » فه هاندین بدروستی بطله یسینیت و برق فی بکه فن .. نه فه ژي کاره کی بساناهی نینه .. به لکو دو سه د و نیک رهنج هی دقین ، « خانی » دو سه د رهنج برینه ، بلا نه م ژي نیکی ببهین ...

له ورا دیاردبیت ، گه ر سیدای قهفته کا خهله تیا ژ « رودینکو » گرتبیت ، هندی وان ژي خهله تی یان پتر ماینه ، هروسا هند د نوسخید دی ژي دا هه نه ..

ژنه کا « نویرس » مینا [رودینکو] هند نه رک و زهحه مت کیشابن ، کومه کا دهست نفیسید « مهم وزینی » جه ماندین و تویراندین . کونه بدروستی کوردی دزانی و نه عره بی و نه فارسی .. بو مه خویادبیت چ زه فه کا ناسی و رهق وی کیلایه ، دگه ل هندی ژي ژ روحا زانستی نه دهرکه فته و گوتی په : کیماسی د کاری مودا هه نه و پامانا گه له په یفا هتا دویماهی من نه زانی په -7 .. له ورا دقنی نافی قه در گراینی هه میشه دگه ل نافی وی بیته گوتن ، هه رچه نده جاف هووشی ژي نابیت دگه ل نوسخا وی بیته کړن و بتنی پشته هی راست کهین ، ههروهکی بو نوسخید دن ژي مه گوتی .

کورتنی یا فی ناخفتنی نه وه ، گه ر سیدای دهستویری بدهت نه م ژي ژبو ده وله مندکرنا بابه تی دی چه ند بیرو هزره کا دیارکهین ، به لکو چریسکه کا پونا هی بیخنه سه ر وی فه کولینی : -

1- دفا بو راست کرنا وان پریزید شعرئ ، سیدای به حس ژ نوسخید دی بیید « مهم وزینی » کربا ، کا وان ژي مینا « رودینکو » خهله ت کرینه ، یان بدروستی نفیسی نه ، هه ر وسا دا دیاربیت ، کا سیدای نیکه مین که سه وان راست دکت ، یان ژي به ری وی هاتپنه راست کړن ... چونکی کاری زانستی و سا دخوازیت ، فه کوله ر [باحث] ی ناگه ژ هه می لایید بابه تی هه بیت ، هه که هه بیت [کوبی گومانه سیدای نوسخید دی هه نه و دیتینه] دفا دگه ل یا رودینکو به ره مبه ر کربانه ..

2- د فه روزید خودا ، کوه سیدای چل و هه شت فه روز نفیسی نه چل و سی فه روز ژوان ژ نوسخا « رودینکو » نه ، و پینجید دی جودانه ، به لی چو په یوهندی بنوسخید دیفه بیید « مهم وزینی » نینه ... واته ، سیدای چو ژوان نه کرینه سه ر چاوه -8 ...

3- ترا سیدای مه عنا په یفا ژ کیش ژیده ری و کیش نه زمانی دهر نایننه ، دا خنده فا بشیت فه گه ریته وان ژیده را ..

4- سیدای گه له ک په یف بتابیه تی بیید عره بی ب ری نفیسا نوی نه نفیسی نه ، دا بدروستی بزاین کا سیدای وان په یفا چه و دخوینیت !!!

دگه ل هندی ژي دی نهو گنگه شی ل سه ر چه ند تی بینیه کید سیدای کهین : -

1- سیدای دبیزیت [بو نمونه دکتیید خاندنگه هادا چه ند مالک ژ « خانی بودجله دبیزیت »] ، بقی شکلی دنفیسیت و دبیزیت نه فه راسته : -
قه ط نینه ژبو ته قه راره ک
غالب د دلی « ته دا » نه یاره ک

و سیدای وی پریزی یا دکتییا دا هاتی بخهله تی دده ته قه له می کوهاتیه نفیسین : -

غالب د دلی ته دانه یاره ک
واته گنگه شه ل سه ر په یفا دویماهی په ، « یاره ک » یان « نه یاره ک » .. سیدای بو قاهیم کرنا رایا خو چو سه ر چاوا ناینیت ، هه ژي گوتنی په ، نه ژي دبیم یا کتییا دروستره نه کو یاسه یدای ، چونکی دهه می نوسخید مهم وزینی دا بقی شکلی

خواری هاتیه نفیسین :-

۱ - « خانی » وه نه گوتی به ، بشاهدی یا همی نوسخید هم
وزینی ..

ب - کهس نه یاری ناکه ته د دلی خودا ، ده می دبیزیت :-
« غالب د دلی ته دا « نه یارهک » .. « لدوی بوچوونا سه یدای .

ح - ژلای ریزمانا کوردی فه ، بی سه روبه ره ، گهروه کی هزرا
سه یدای بیته ، دفیا شاعری گوتبا :
غالب د دلی ته دایه « نه یارهک » یان :-

غالب د دلی ته دانه « نه یارهک » ... هنگی ژی ژبلی ریزمانی
برگه به کا شعرنی زیده دبیت و کیشی تیک دجیت !!!

2 - سه یدای ریزهک بقی شکلی راست کریه :-
شه معی نه ژ قسم نورو ناری
شه می ژ عه یان تو په رده داری -"

وسه یدای [ژ عه یان] شوینا [نه عه یان] دانایه ، ههروه کی
« رودینکو ، نفیسی ، لی نوسخیددی بیید مه موزینی هه میان
به ری سه یدای « ژ عه یان ، نفیسی به ، نزا جما نیشاره تی وان
سه رچاوا نه کریه به :-

- گ . م :- ژ عه یان ل 21
- ب . ا :- ژ عه یان ل 20
- ع :- ژ عه یان ل 3

دفتیت په یفا « قسم ، یا سه یدای نفیسی بری نفیسا نوی
هاتبا نفیسین و بیته [نه ژ قسمی نورو ناری] .. دا کیشا ریزی
دروست بییت ...

3 - سه یدای خه له تی ژ « رودینکو ، گرتی به و نه ف ریزه هوسا
راست کریه :-

بلجومه ژبو مه پال کارن
فیلجومه ژبو مه به ردبارن -"

دهربارا په یفا « فارسی ، یا دویمایی دنی بیته نفیسین
[بوردبارن] -" - نه کو [به ردبارن] ، کو پامانا
« متحمل ، صبور ، بین فرهه ، باربه ر ، ددهت ، خودی
نه ف دینایا مزن و نه ف گه واکبید لفظی بو مه
دروست کرینه و همی دخزمه تا مه دانن و بین فرهه و
باربه رن بو خزمه تی ، [و جعلنا الارض ذلولا] .. کو
« به ردبارن ، جو مه به ستا ناگه هینیت .. ریز بخو ژی ل

- گنوی موکریانی -" :- یارهک ل 101
- بوژ نه رسه لان -" :- یارهک ل 252
- عاموده -" :- یارهک ل 71
- رودینکو -" :- یارهک ل 109
- ب -" :- یارهک
- ز -" :- یارهک

ژبه رهندي کو چو نوسخو ده ست نفیسید مه موزینی
په یفا « نه یارهک ، بکارنه نیبایه ، پیتقی بو سه یدای دیارکات کا
وی چه وا « نه یارهک ، په سنباکری به ، لی یا ژه میا گرنکتر نه وه
نه م بو پرافه کرنا « مه موزینی ، پشتی ب « خانی ، بخو
قاهیم بگین ، مه به ستا « خانی ، نه وه ، مه م دبیزیته دیجلی
له وا تو هندي بیبک و شلقی دیاره ته ژی « یارهک ، بی د دل دا ،
له وا تو هنده بی سکون و قراری ، ته دلی تو زوی بگه هیه
« یاری ، خو ، بلا خاندنه فایه میژا هویر هزرا خود وان دوو
ریزید شعرنی دا بگت نه وید لدوی وی ریزی تین :-

هه ره له حزه ته ژی چ تیتنه بیبری
سه رگه شته دبی ل ره خ جزیری
نه ف شه هره به گه ر ژبو ته مه محبوب
حاصل گه ریایه بو ته مه طلوب -"

مه می دبیزیته « دیجله ، ای دیاره « باژیری جزیری ،
مه محبوبی ته به ، له وا بله ز و سه رگه شته و سه رگه ردان قه ستا
« جزیری ، دکه ی هه که نه ف باژیره « یاری ، ته به ، مه محبوبی
ته به ، ما ته چ دفتیت ، توگه هشتی به مرادا خو ، و مه طلوب ژبو
ته حاصل بوو ، به لی تو بو من چ دبیزی ؟ نه زدی کهنگی گه همه
پارا خو ، نه ها نه فه به جودایی ل نافع به را من و ته « نه ی
دیلجه ، تو له زنی دکه ی دا بگه هیه یارا ژ جزیری ، لی نه ز
ناگه همی له ورا فرهه تو شوکرا خودی بگه ی !!

میژا ژ خودی تو شوکری ناکه ی
هه ره پوژی هزار شوکری ناکه ی -"

به لی پا نه ز چ بگه م ؟ هه ر چ بگه م بو من په وایه !!
هه رچی وه کو نه ز بگه م په وایه
مه عقوولی ژبو مه را فه نایه -"

نه و خالید بوچوونا سه یدای لاواز دکن نه فه نه :-

نوسخید دن و هسا هاتیه نفیسین ..

4- ریزا خواری بقی شیوهی راست کریه :-

عرفان طه له بید صاحب ئدراک

دهر حق ته گوت ماعه ره فناک -»

سهیدای په یفا « گوت » ل با « رودینکو » کریه

« گوت » ل نزا نه و په یف چه وا خواندی به و دهوری وی

ژیروی « کسره » ل بن په یفی چی به ، کا « گوتی » به ، یان

« گوت » ه ، ل دوی هزرا من نه ف ریزا شعری ، ژ لای

نفیسینی و مه عنای و کیشی فه دئی هوسا بیته نفیسین :-

عیرفان طه له بید د صاحب ئدراک

دهر حه ققی ته گوتی ماعه ره فناک ،

سهیدا دبیزیت : « د چاپید دی دا « گوت » هاتیه

نفیسین ، ل ده می من سه ح کریه بوژ نه رسه لان ب « گوتی » یا

هاتیه نفیسین .. ههروهکی دیاره من تپیا « د » بهری « صاحب

ئدراک » دانایه ، کو کیشا شعری پی راست دبیت ، و

« ماعه ره فناک » من کره دناف کفانادا ، چونکی په یفا

په یغه مبهری به « س » و نه یا خانیه به .. کهر « گوت » زی

بنفیسین هه ره وایه ، ههروهکی « رودینکو » نفیسی ، چونکه

هنده شیوید کوردی هه نه « گوت » دئی ده لیفی دا بکار بینین

دروسته ، و جو مه عنا نائیه کهورین ، سهیدای زی به رواری

کریه نمونه بووی چه ندی راسته ..

5- د ریزه کا شعری دا سهیدای په یفا [ئیزعان ، اذعان]

هلگریه و بی جو سه رچاوه و ژیده هه بن په یفا [نه زمان

اذهان] ل شوینی دانایه ، سهیدای نه و ریز هوسا

نفیسی به :-

علم و هونه رو که مال و نه زمان

شعرو غه زهلو و کتاب و دیوان -»

سهیدا دبیزیت [نه و بخو بدروستی « نه زمان » ه ، نانکو

ره وشه نبیری ، چاک زانی ، ژ بهر هندی هود هیت

براستی] ..

نزا چه وا « نه زمان » دبیته ره وشه نبیری ، چاک زانی ،

« ذهن ، اذهان » کو په یفه کا عه ره بی به ل کیری و

ره وشه نبیری و چاک زانی ل کیری ؟؟ .. کو « نه زمان » د وی

مالکا شعری دا ، که له تشته کی که چه !! دگل علمی و

هونه ری و که مالی « نه زمان » هه بیت ..

گ . م : اذعان ل 37

ب . ا : ئیزعان ل 62

ع : اذعان ل 16

ر : اذعان ل 35

ب : اذعان -

ز : اذعان -

لدوی هه می نوسخه و ده ست نفیسید « مه م وزینی » و

لدوی رامان و مه به ستید شعری نه ف ریزا شعری بقی

رهنگی به :-

عیلم و هونه رو که مال و ئیزعان

شعرو غه زهلو و کتاب و دیوان

6- ریزه شعری سهیدای هژمار « 5, 11, 12, 13, 14, 15, 17 »

بودانانین د کوتاری خودا ، ووی راست کرین ، بارا پتر

ژ ژیده رین « مه م وزینی » بهری وی بدروستی

نفیسینه و سهیدای ئیشارهت نه کریه و که له جودایی

دناف به را وان و « رودینکو » دا نینه ، له ورا پیتفی

نابینم لسهر به یفم -» ..

7- سهیدای ریزه شعره کا دی بقی رهنگی

راست کری به و هوسا نفیساندی به :-

لی زاده دورمان دملت

نوباده بوستان عفت -»

هه رچ هنده سهیدای نه ف ریزه شعره ب ری نفیسا

که فن نفیسی به و فونه تیکا وی ئاشکه را نینه ، لی

چه و ابیت نه می گنگه شی لسهر کهین ، و سهیدا

دبیزیت ، [د بنیاتی دا بقی شکلی سهری هاتیه] ،

لی نزا کیش بنیاته ؟؟ نه می دی وان سه رچاوا ریزه کهین و

هینا کهینه که ری دویمه ای بی شعری چونکی گنگه شه

لسهرو پی پرتی به :-

گ . م : نه و باده بی بوستانی عیفهت ل 44

ب . ا : نوباده بی بوستانی عیفهت ل 84

ع : نوباده بوستان عفت ل 23

ر : نوباره بوستان رفعت ل 45

ز : نه و باوه نی بوستانی په فعت -

ب : نه و باده بی بوستانی عیفهت -

ههروهکی دیاره په یفا به راهنی بغان رهنگا هاتیه

[نه ویاوه نه ویاوه ، نه ویاوه] و په یفا دووی همی جارا « بوستان ، هاتیه نه ویاوه : شه رابا نوی یان مه یان نوی - نه ویاوه : فیقی نوی که هشت - » بوستان : باخچه ، جهی دارید فیقی ، چه - » .. یادیاره کوده می « خانی ، په سنا هر دوو خویشکا دکه ت ستی وزین ، ی دبیزیت : زاده و بوید ، یان تیژکید مالا میری ، و بنه مالا ده وله تی و فیقی نوی که هشتی د باغ و بوستانید عیفه تی دا ، دوو بوون کوستی وزین هر وه کی د ریزید دی بیید شعری دال دوی تیت .. شه هزاده دوو بوون لنگ وی شاهی خورشید دوو بوون لنگ وی ماهی - »

که رنم « نه ویاوه ، ژی ، په سنذکه یان ، کود هنده نوسخادا هاتیه ، هر دبیته شه رابا نوی ژ فیقی بوستانی عیفه تی ، کو هزرا من پراستی بو ناچیت و نیک سه په بو « نه ویاوه ، دچیت ، بو فیقی ته ری تازه بی که هشتی دچیت ... که رنم ناقریه کی لرافه کرنا سیدای فه دین ، دی بینین په یفا « بوستان ، نانه کو : چک یان مه مک شوینا بوستان دانایه ، و نوباده بکارنیاپه ، نانه کو شه رابا نوی ، تازه ، و کوتی په : زاده و بوید مالا میری بیید فرسک حه لال و شیری « شه رابا ، ژ چکید پاقره عیفه یفا خواری !! نه و خالید بوچوونا سیدای لاواز دکه ن نه فه نه : -

۱ - دچو نوسخادا په یفا « بوستان !! » نه هاتیه و که ر « بوستان ، با ، بنه زمانی فارسی وه لو نائیته نفیسین ، به لکو پستان یان پستان دئیته نفیسین ، ده می فره نگا عه مید یا فارسی په یفا « پستان ، رافه دکه دبیزیت « بکسر اول ، .. و « بوستان ، بدروستی هاتیه نفیسین مینا نه زمانی عه ره بی ، کو ، چه مه یان باغه یان جهی فیقی په ..

ب - « خانی ، ی زانا د شعری دا ، مه عنایه کا هنده لاواز بو شعرا خو نادانیت ، و بیژیت : مه یا نوی شوینا شیری ، د مه مکید ژنکید مالا میری دا هه بوو .. یان وان « مه ی ، ددا زاو بیید خو . له ورا نه و ریزا شعری دئی نه فه بیت : - فی زاده ئی دوودمانی ده وله ت

نه ویاوه ئی د بوستانی عیفه ت ۸ - ریزه کا شعری ، یا که له ک ناسکه راو دیار یاهه ی دبیزیت : -

هن جامه دوریده ، هن دسه رخوهش
هن عه قل په میده ، هن موشه ووهش
لی سیدای بی چیو سرچاوه و بنواشه هین په یفا
« سرخوهش ، دکهوریت و دکه ته « به رخوهش » و ریز بغی
په نگی نفیسی په : -
هن جامه دریده هن دبه رخوهش
هن عه قل په میده هن مشوش - »

و رافه دکه ت و دبیزیت [به رخوهش : کارگری ، جلك
نوی و تازه ، كوك ..] .. به ری نهم به حسی نوسخید دی بیید
مه و زینی بکین دی بیژین : « به رخوهش » نینه ، و که سی
گوه لی نه بوویه د نه زمانی کوردی دا ، « به رخوهش » پرامانا
« جلك نوی » هاتبیت ... هندی من پسیارگری د چو شیوید
کوردی دا بوئی مه به سستی نه هاتیه به لکول هنده ده فرید
کوردستانی ده می نامانه ک « بو نمونه نامانی ثافی ، نیزیکی
تژیاتی بیت ، دبیزن نه و نامان بی به رخوهش بووی ، یان
نیزیکی پر بوونی بووی .. دیاره ژی کول فییره نه و په یف جهی خو
ناگریت ، نوسخید دی همی « سرخوهش » ن ب وی
په یفی : -

گ . م :	سرخوهش	ل 54
ب . ا :	سرخوهش	ل 116
ع :	سرخوهش	ل 31
ر :	سره خوهش	ل 58

« ب » و « ز » : سرخوهش
۹ - ریزه کا دی یا شعری هه په : -

دیتن خوه بپاچه به ندو زه نگل

په روازو فرین مه حال و موشکل

ده می « مه م تاجدین ، ژنه هشیاریا خورادین ، کو ژبه ر دیتنا
« سستی وزین ، ی نه هس بیوون ، « خانی ، وه سا سالوقا وان
دده ت .. سیدای نه و ریزه موسا نفیسی په : -

دیتن خوه بپاچه به ندو زه نگول

په روازو فرین مه حال و مه شکول - »

پاشی سیدای رافه دکه ت و دبیزیت : - [نهم دبیین
« زنگل ، چ گریدانه ک نینه ل که ل مه عنای به لی ، زه نگول : خو
خراندن ، [و ژبه ر هندی چونکی سیدای « زه نگل ، کری په
« زه نگول ، یادی ژی کری په « مه شکول ، کو بمه عنای :

« بزه حمهت » ددهته قه له می . [پاچه به ند : پی گریډای ، پرواز : لوط] ، ودیسا سهدای نه گوتی یه کا نه ف مه عنایه ژ کیفه ثانینه و ژ کیش ژیده ری !! لدوی بوچوونا سهدای دفتی مه عنا ریژی نه فیه بیت [دیتن خوه پی گریډای و خو خړاندن ، لوطو فریت بزه حمه ته] ...
 ده می نه م ل نوسخید دی دنیرین : -

گ . م :	زه نگول	مشکل	ل 58
پ . ا :	زه نگل	مشکل	ل 126
ع :	زن گل	مشکل	ل 34
ر :	زن گل	مشکل	ل 60
ب :	زه نگل	مشکل	-
ز :	زه نگل	مشکل	-

« خانی » دفتی ریژا شعرې دا ، مه به ستا خو بچوانترین په نگید په وانپیژنی دهر دنیکیت ، « مه م و تاجدین » بدوو بالندید جوان و قه شهنگ ناف دکهت ، لی بالندید که هی نه ، له وړا د پی گریډای و ستوزه ننگن ، و ژبه رهندي نه شین بفرن ، چونکی گریډایید نه شق و نه فیینی نه ..

پاچه به ند .. نه پی گریډایه هه روه کی سهدا بو چووی ، به لی نه و د افا به نکي یان وهریسی زرافه یی پید طه یرا « بالندا » پی گری ددهن ، واته نامیری گریډان طه یرایه له وړا گوتی یه [دیتن خوه ب پاچه به ند] .. هه رهنکا طلائی دبیزیت : -
 [پاچه به ند : حبیل تربط به اقدام الطیور اثناء تربیتها ..] -

خانی نه ف وینی شعرې هند جوان کیشایه - کو په یوه ندي بنیف مالکا دووی فیه هه بیت ، چونکی بالنده نه و د پی گری داینه ، له وړا به حسی فرینی کری یه ، و گوتی یه نه شین بفرن که ر نیف مالکا به راهی به حسی بالندا نه بیت ، چما نه و نافی په روازو فرینی دنینیت ..

زه نگل ، زه نگوله ژی : زه نگله کا بچووکه دکه نه ستوی بالنده و گیانه وهرید که هی بو جوانی ..

په رواز : هه فرینه ، مه حال و موشکل : موسته حیل و موشکیله یه .. ژبه رهندي مه عنا ریژی چه ند جوان دیار دبیت ، کو وان هه ردوو ناشقا بدوو طه یرید پی گریډای و ستوزه نگل دشوبه نیت کو نه شین فزو په روازا بکن !!!

10- هه روه سا ریژه کا دی یاهه ی : -
 ئوسکوفه که ظولمه تی بسه ردا
 جلفویه که ئولفه تی ببه ردا
 خانی دبیزیت : -

ده می مه م و تاجدین ژ نه هشیاریی رابوین ، خو وه سا دیت کو شه فقه یه کی طاریاتی یی لسه ر سهری [شه ف بوو ... ر . ف] و له هی یه ک « لافاوه کا » نه فیینی یا دبه ردا دچیت - - ..

سهدای شوینا : ئوسکوفه که : « اشکویه ک » و شوینا : جلفویه که : « جلویه ک » یادانای و گوتی یه : اشکویه ک ئانکو بانه ک و « جلویه ک » ئانکو ، نه حه ز ، و گوتی یه : اسکوفو جلفوچ مه عنا نادهن - - .. هه رچه نده وه کی هه رچار سهدای دیار نه کری یه ، نه و مه عنا دکیش نه زمانی و کیش فه رهنکی دا هه نه ، و گوتی یه نه فیه راسته و یادی خه له ته ، لی مه عنا لدوی بو چوونا سهدای نه فیه : [بانه کی طاریاتی بسه ردا ، و دوژمنه کی ئولفه تی ببه ردا] .. کا دی چ مه عنای دت ؟؟ و چه وا چی دبیت « دوژمنه کی ئولفه تی » دبه ر نیکی دا بیت ، کو دوژمن و ئولفهت دوو په یفن مه عنایا دژی ئیک دکه هینن .. نه ف ریژا شعرې د نوسخید دی دا هوسا هاتیه : -

گ . م :	نه سکوفه که	چه لفویه که	ل 58
پ . ا :	ئوسکوفه که	جلفویه که	ل 126
ع :	اسکوفه که	جلفویه که	ل 34
ر :	اسکوفکی	جلفویکی	ل 61
ز :	نه سکوفه کی	جلفویه که	-
ب :	نه سکوفه که	چه لفویه که	-

بنیره هه میان « ئوسکوفه که » نفیسی یه ، لی هه ر نیکی ب- نیملایه کا تاییه تی ، هه روسا « جلفویه که » ژی هند ا دروست نفیسی یه و هند ا کری یه « جلفویه که » !!!
 11- دهر بارا ریژا خواری : -

نه ف په نکه هه وان دکر ته فه گوص
 ماهییه تی حالی خوه ته جه سوس

سهدا دبیزیت [تجسس] خه له ته و [تحسس] دروسته . و نه ف چپکا که تیه بن « ح » و کریه « ج » مه عنا مالکی تیکدا .. [براستی گهر « تحسس » ژی بیت مه عنا نائیه

گهوپین و چو ژوان مه عنائی تیک نادهن ، لی نوسخا هه میا ، تجسس ، نفسی یه و چو ژوان شهو « چپک » ژبیر هه کری یه :-

گ . م :	ل	58
ب . ا :	ل	126
ع :	ل	34
ز :	ل	61

ههروهسا « ب » و « ز » ..

12- دهه براهی وان پیزید سهیدای راست کرین و هژمارید [36 , 37 , 38 , 39 , 40 , 41] - « بو دانانین ، هه می بهری هنگی بدروستی دگه لهك نوسخید مه موزینی دا هاتینه و پیتقی ناکهت هه میان دووباره بکه م و بهر په پیزید زیده پی رهش که م .
تی بیینی : که لهك خه له تی و چه وتی بیید هویره مویر تیدا ماینه - « لی مه نه فیا دریز که یین ههروه کی « خانی » تی مه زن گوتی :-

ئه ی خامه ته زی که لهك دریز کر

ئه اف نامه بهسه ته پر قریز کر - «

په راویز :-

- 1- کاروان - ژماره 16 کانوونی دووم سالی 1984 ل . 21 .
- 2- هه مان سهرچاوه - ل 22
- 3- هه مان سهرچاوه . ل 21
- 4- هه مان سهرچاوه . ل 21
- 5- هه مان سهرچاوه . ل 21
- 6- هه مان سهرچاوه - ل 21
- 7- بنیره ، پیشه کیا کتیبیا رودینکو ، ههروسا کتیبیا د . عز الدین رسول .. احمدی خانی .. ل 11 ، 12
- 8- کاروان 16 ، ل 27 .
- 9- هه مان سهرچاوه ، ل 21 .
- 10- گیوی موکریانی ، مه موزین - ههولیر سالا 1968 ، [ژنوکه ویفه دی وی ژیده ری ب « گ . م » ، نیشان که م] ..
- 11- محمد امین بوز ارسلان ، مه موزین - استانبول سالا 1968 [ژنوکه ویفه دی ب « ب . ا » ، نیشان که م] ..

- 12- بشیر شیخ حسن هاشمی ، مه موزین - عاموده سالا 1947 . [ژنوکه ویفه دی ب « ع » ، ناک که م] -
- 13- م . ب . رودینکو ، مه موزین - موسکو سالا 1982 . [دی ژنهو ویفه ب « ر » ، ناک که م] -
- 14- [ب] - دهست نفیسه که ژ « بامهرنی » ، بدهست من که تیه ، لهورا دبیزمی [ب] .
- 15- [ز] - مه موزینه کا دهست نفیسه ژ « زاخو » ، بدهست من که فقیه لهورا ب « ز » ، بناف که م ..
- 16- بو نموونه بنیره « گ . م » ، ل 101
- 17- سهرچاوی بهری ، هه مان لاپه ره .
- 18- سهرچاوی بهری ، هه مان لاپه ره .
- 19- کاروان ، « 16 » ، ل 22 .
- 20- سهرچاوی بهری ، ل 22 .
- 21- فرههنگا عه مید ، ل 251 ههروهسا فرههنگا طلائی ، ل 108 .
- 22- کاروان 16 ، ل 22 .
- 23- هه مان سهرچاوه ، ل 23 .
- 24- هه مان سهرچاوه ، ل 22 و 23 .
- 25- هه مان سهرچاوه ، ل 23 .
- 26- طلائی ل 578 .
- 27- فرههنگا عه مید ، ل 1204 ، فرههنگا طلائی ل 578 .
- 28- عه مید ل 265 و 287 ، طلائی ل 114
- 29- گ . م : ل 44
- 30- عه مید : ل 333 . و طلائی : ل 157 ب [پستان] نفسی یه .
- 31- کاروان 16 ، ل 24 .
- 32- کاروان 16 ، ل 25 .
- 33- طلائی ل 133 .
- 34- ئوسکوف Uskuf : قلنسوه قدیمه ، المعجم التركي العربي الجزء الرابع ، عبداللطيف بندر ثوغلو و جماعه تا خو ، ل 433 . اوسکوف : شه فقه یه کی دریز بو شه فه ری د یه نیچه ری ، بنیره فرههنگا ، ریدهاوس ، ترکی - انگلیزی - بیروت 1974 ، ل 254 .
- 35- جلفو : له هی ، له بی ، لیفان ، لافاو ، ناسهر ، فیضان .. بنیره : « م . ارسلان ل 500 ، کو « جلفو » ب « له بی » ، رافه ده کهت ، و پاشی بنیره [ضیاء الدین الخالدي ، الهدیه الحميدية في اللغة الكردية - بیروت 1975 ص 209 ، بو مه عنا له بی ، کو دبیزیت : السيل من المطر معروف] ..
- 36- کاروان 16 ، ل 25
- 37- هه مان سهرچاوه ، ل 25
- 38- هه مان سهرچاوه ، ل 26 ، 27 .
- 39- گهر هه می هاتبانه نفیسین . دا بابته دریز بیت و بی تام بیت .
- 40- گ . م : ل 178 .